Vikipedi
Özgür Ansiklopedi

Rumence

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Rumence (Rumence: *Română*), Romanya'nın resmî dilidir ve Romen dillerinin doğu koluna mensuptur. Çoğunluğu Romanya ve Moldova'da yaşayan 28 milyon kişi tarafından konuşulur. Moldova'nın resmî dili Moldovaca da Rumence ile aynı olmasına rağmen ülke yasaları kapsamında ülkenin resmî dili Moldovaca olarak yer almaktadır.[2][3]

Tarihçe

Kökenleri

MS 101 yılında Roma İmparatoru Trajan, Daçya topraklarını işgal etmiş, bu tarihten itibaren Latin etkisi Daçya'ya girmiştir. Rumence Roma'nın kontrolündeki Güneydoğu Avrupa eyaletlerinde konuşulan Halk Latincesinden türemiştir.[4] Rumence ile Ulahça gibi ilişkili diğer dillerin türediği Proto Rumencenin (veya Eski Rumencenin) *urheimatı* belirsizdir.[4][5] Günümüzde Rumence konuşulan toprakların önemli bir kısmının hiç Roma hakimiyetine girmemiş olması ve giren kısımlarının da 170 yıllık bir hakimiyet altında kalmış olması farklı teorilerin öne sürülmesine neden olmuştur.[6][6] "Devamlılık teorisine" göre Eski Rumence Tuna'nın kuzeyinde, günümüzde Romanya'nın bulunduğu bölgeyi de kapsamış bir alanda gelişmiştir. "Göç teorisine" göre ise Eski Romence Tuna'nın güneyinde, Roma hakimiyetindeki topraklarda konuşulmuş ve Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından yüzyıllar sonra modern Romanya'nın bulunduğu bölgeye göçler vasıtasıyla yayılmıştır.[4][6]

Yazı sistemi

Ana madde: Rumen alfabesi

Rumen alfabesi şu harflerden oluşur:

Rumence	
Română	
Telaffuz	[ro'mɨnə]
Bölge	Balkanlar, Orta Avrupa
Etnisite	Rumenler, Moldovalılar
Konuşan sayısı	23.623.890 (2002)[1]
Dil ailesi	Hint-Avrupa ▪ İtalik diller ▪ Romen dilleri ▪ Doğu Romen dilleri ▪ **Rumence**
Yazı sistemi	Latin alfabesi
Resmî durumu	
Resmî dil	Romanya Moldova Voyvodina
Onaylanmış azınlık dili	Macaristan Sırbistan Ukrayna
Dil kodları	
ISO 639-1	ro
ISO 639-2	rum (B) ron (T)
ISO 639-3	ron

Rumencenin yaygın olarak konuşulduğu yerler.

Azınlık yerleri.

Doğu Latin dilleri konuşlan alanlar. Rumence yeşil renkle gösterilmiştir.

A	Ă	Â	B	C	D	E	F	G	H	I
a	ă	â	b	c	d	e	f	g	h	i
/a/	/ə/	/ɨ/	/b/	/k/, /t͡ʃ/	/d/	/e/, /e̯/, /je/	/f/	/g/, /d͡ʒ/	/h/, sessiz	/i/, /j/, /ʲ/

Harfler

- **Ţ**: Gagavuzcada ve ayrıca Moğolcada kullanılan bir harftir. Türkçede kullanılmaz. TS olarak da seslendirilir (**ʦ**: **T**+**S**). Moğolcada ve Rusçada, Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan pek çok dilde Ç harfinin türevi olan sert bir T bir sesidir (Kiril **Ц**, Tse). Gagavuzcada ve diğer Türk dillerinde Slav kökenli kelimelerde yer alır (Örneğin: *Prezentaţiya*). Ancak öz Moğolca sözcüklerde de sık sık kullanılır. Örneğin: Moğolcadaki *Ţag sözcüğü (Çağ, "Tsag" okunur), Ţeţeg (Çiçek, "Tsetseg" gibi okunur).*
- **Ḑ**: Gagavuzların da kullandığı Moldova alfabesinde (ve birebir aynı olan Rumen alfabesinde) resmi olmayan harfler arasındadır. Bu dillerdeki eski metinlerde birebir noktalı D biçimiyle rastlanır. Ses olarak Abhazcada, Macarcada ve Bulgarcada yer alır. Türkçede bulunmayan sert bir D harfidir. DZ olarak da seslendirilir (**ʣ**: **D**+**Z**). Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan bazı dillerde J harfinin türevi olan bir sestir (Kiril **Ѕ**, Dze). Örneğin Rumencedeki *Ḑână* (Dzana, Çağdaş Rumencede Zână: Peri).[7]
- Rumen harflerinin seslendirilişi (burada belirtilmeyen harfler Türkçede olduğu gibi seslendirilir):
  - â î harflerinin sesleri aynıdır sadece gramer kuralı olarak î sadece kelime başında bulunabilir. Bu harflerin sesi Türkçedeki ı ile aynıdır.
  - c harfi Türkçedeki k gibi okunur. Zaten Rumencede k harfi sadece kg için kullanılır.
  - Türkçedeki c sesi, gea=ca, ge=ce, gi=ci, gio=co şeklinde g harfine e veya i eklenerek kullanılır. Türkçedeki g sesi ise gh ile elde edilir, ghe=ge gibi.
  - Rumencede Türkçedeki ç harfi olmamasına rağmen ç sesi vardır. cea=ça, ce=çe, ci=çi, cio=ço olarak okunur.

Söz varlığı

Rumence, Halk Latincesinden türemiş olup Latinceye gramer ve kelime dağarcığı olarak oldukça benzemektedir. Romanya tarih boyunca çevresel etkilerden diğer ülkelere göre daha az etkilendiği için Latince etkisi diğer dillere göre daha fazla gözükmektedir. Romanya bölgesinde Roma İmparatorluğu'nun işgalinden önce yaşayan yerli halkın, yani Daçyalıların (Romanya tarihsel olarak Daçya - Dacia - olarak isimlendirilir), kullandığı kelimeler de Rumencede bulunmaktadır. Dolayısıyla bazı kelimelerin İtalyanca - İspanyolca gibi diğer Latin dillerinde hiç benzeri yoktur (örneğin brânză - peynir).

Ayrıca bakınız

- Rumenler
- Arumence
- Megleno-Rumence
- İstro-Rumence
- Latinceden Rumenceye ses değişiklikleri

Kaynakça

1. ^ http://www.ethnologue.com/language/ron
2. ^ **(Rumence)** Article 13, line 1 - of Constitution of Republic of Moldova (http://gov.md/content/ro/0000072.pdf) 26 Şubat 2008 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20080226205217/http://gov.md/content/ro/0000072.pdf).
3. ^ Kogan Page 2004, s. 242
   A Field Guide to the Main Languages of Europe - Spot that language and how to tell them apart (http://ec.europa.eu/translation/language_aids/recognition/field_guide_main_languages_of_europe_en.pdf) 24 Şubat 2007 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20070224120109/http://ec.europa.eu/translation/language_aids/recognition/field_guide_main_languages_of_europe_en.pdf)., Avrupa Komisyonu resmî sitesi
4. ^ *a b c* Petrucci 1999, s. 4.
5. ^ Andreose & Renzi 2013, ss. 285–287.
6. ^ *a b c* Andreose & Renzi 2013, s. 287.
7. ^ Definition of Romanian Word - ZÂNĂ (http://dexonline.ro/search.php?cuv=ZÂNĂ)

Dış bağlantılar

- Internet Polyglot'ta Rumence kelime dersleri (http://www.internetpolyglot.com/lessons-tr-ro)16 Temmuz 2006 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20060716220215/http://www.internetpolyglot.com/lessons-tr-ro).

G · T · D (https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%9Eablon:Avrupa_Birli%C4%9Fi%27nin_resmi_dilleri&action=edit) **Avrupa Birliği'nin resmî dilleri**

Almanca · Bulgarca · Çekçe · Danca · Estonca · Felemenkçe · Fince · Fransızca · Hırvatça · İngilizce · İrlandaca · İspanyolca · İsveççe · İtalyanca · Lehçe · Letonca · Litvanca · Macarca · Maltaca · Portekizce · Rumence · Slovakça · Slovence · Yunanca

Otorite kontrolü	BNE: XX531452 (http://catalogo.bne.es/uhtbin/authoritybrowse.cgi?action=display&authority_id=XX531452) · BNF: cb11936910q (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb11936910q) (data) (https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11936910q) · GND: 4115807-6 (https://d-nb.info/gnd/4115807-6) · LCCN: sh85115036 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85115036) ·

NDL: 00569805 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00569805) ·
NKC: ph125309 (https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=aut&ccl_term=ica=ph125309&CON_LNG=ENG)